

Lustrum

Sollemnia aedificii a. D. MCMXI inaugurati

Separatum

Lustrum

Ménesi út 11–13.
Sollemnia aedificii a.D. MCMXI inaugurati

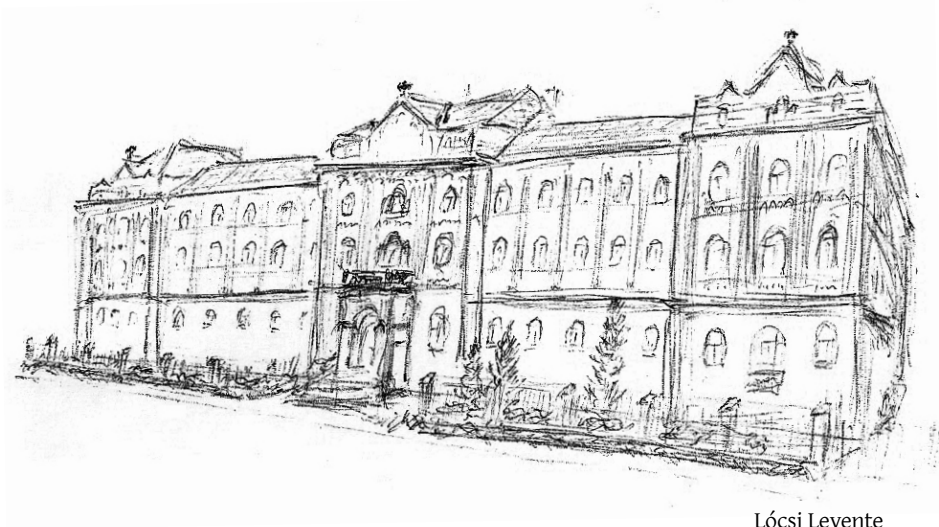
Ediderunt
László Horváth, Krisztina Laczkó, Károly Tóth,
et
András Péterffy (Appendix)

Typotex Kiadó–Eötvös Collegium
Budapest, 2011

Sumptibus NKA

nka
Nemzeti Kulturális Alap

© Auctores et compositores, 2011
ISBN 978 963 279 441 9

Lócsi Levente

Pál Zoltán

Keresztury Dezső igazgatósága az állambiztonsági megfigyelések tükrében

Írásomban Keresztury Dezső, az Eötvös Collegium negyedik igazgatójának államvédelmi megfigyelését kívánom bemutatni. Keresztury Dezső irodalomtörténész, költő, kultuszminiszteri, tanári és igazgatói tevékenységéről, a 20. századi magyar művelődésben betöltött szerepéről már számos írás és visszaemlékezés látott napvilágot,¹ ellenben az eddigi kutatások alig érintették az 1945 utáni politikai rendőrséggel való viszonyát, pedig a kommunista irányítás alatt álló államvédelmi szervek igazolhatóan már 1946-tól megfigyelték a jeles tudóst és politikust, bár személyi dosszióját csak 1951. április 16-án nyitották meg.² Az ebben a dosszióban található iratok alapján szeretném ismertetni Keresztury megfigyelését.

Keresztury Dezső személye elsősorban nem mint az ország első számú szak-kollégiumának vezetője foglalkoztatta a politikai rendőrség vezetőit, hanem „jobboldalinak” bélyegzett kultuszminiszteri tevékenysége.³ Ezzel összefüggésben zavarta a Baloldali Blokk irányítóit, hogy Keresztury a Nemzeti Parasztpárt országgyűlési képviselőjeként a „jobboldali politikusok” táborát erősítette. Mindemellett különösen negatívnak értékelték, hogy a megfigyelt személy jó kapcsolatot épített ki a katolikus egyház vezetőivel, elsősorban Mindszenty

¹ Néhány példa, a teljesség igénye nélkül: PAKSA Rudolf (szerk.): *Keresztury Dezső, az Eötvös Collegium igazgatója (1945–1948). Tanulmányok*. Budapest, Argumentum Kiadó – Eötvös József Collegium, 2004.; ORMÁNDI János: *A kultúrpolitikus Keresztury Dezső*. Gyula, APC-Stúdió, 2003. Műveinek válogatott gyűjteménye: Keresztury Dezső. Válogatott bibliográfia (1928–1993). Összeállította: FATÉR Bernadett. Munkatársak: RÓZSÁS Beáta, SENKÓNÉ Horváth Ilona. *Irodalomtörténet* 75. évf. (1994) 3. sz., 415–528; Irodalom- és kultúrtörténeti írásainak német nyelvű válogatása: KALLEN, Eve-Marie (Hrsg.): *Dezső Keresztury. Menschen, Werke, Verbindungen. Literatur- und kulturgeschichtliche Studien*. Pécs, Jelenkor, 2008.

² Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (a továbbiakban: ÁBTL) 3.1.5. O-9190. Dr. Keresztury Dezső. 1. Javaslat személyi dosszié nyitására (1951. április 16.).

³ ÁBTL 3.1.5. O-9190.

József hercegprímással. Végül számlájára írták nyugati kapcsolatait is. Mindezek bőven elegendőek voltak ahhoz, hogy egy „szabad szellemet” ne engedhessenek érvényesülni hazájában.

Keresztury Dezső 1945. május 6-án lett az Eötvös Collegium igazgatója.⁴ Kinevezése után először is a háborúban megsérült Ménesi úti épület helyrehozatala töltötte ki idejét.⁵ Egy későbbi jelentés megállapítja, hogy a collegiumi „ifjúság egy része [...] már ekkor is elégedetlenkedni látszott vezetésével, vezetése reakciónak, vagy tartósan maradinak jellemzett szellemével.”⁶ Pedig 1945-ben Kereszturyt nehezen lehetett „tartósan maradinak” nevezni. Tóth Károly megállapítása szerint igazgatóságát végigkísérte a politikai kiegyensúlyozottság jegyében történő kompromisszumkeresés.⁷ Az 1945. őszi választások előtt minden demokratikus párt egy-egy jelentős képviselőjét felkérte, hogy tartson előadást pártja programjáról a collegistáknak, emellett olyan személyeket is meghívott az intézménybe, akiket szintén elég abszurd lett volna „maradinak” vagy „reakciónak” bélyegezni, így például Lukács György kommunista filozófus.⁸ Emellett az új igazgató erősítette a collegista önkormányzatot is: az intézmény fennállása óta ő volt az első igazgató, aki lehetőséget adott a diákság választott testületének arra, hogy végigcsinálja a felvételi „fejkopogtatást”, és saját véleménye kialakítása után maga javasolhasson új növendékeket a tanári konferenciának.⁹ Idővel azonban Kereszturyra rá kellett döbbsennie, hogy a Collegiumban tőle független erők is működnek. Visszaemlékezésében így írt: „Azt hittem például, amikor Teleki Géza,¹⁰ a miniszter, megüzente, hogy részt vesz egy délelőtti romeltakarításon, hogy az ifjúság, talán két golya kivételével, saját elhatározásából marad távol; csak később tudtam meg, hogy ez kintről irányított tüntetés volt az akkorra már reakciónak kikiáltott miniszter ellen. Az, hogy az amerikaiaktól kapott sokféle segítséget nem hajlandó a diákság nevében is megköszönni az a két angol szakos és buzgó párttag collegista, akiket erre

⁴ TÓTH Károly: Keresztury Dezső élete és munkássága. In: PAKSA 2004, 9–48, 23.

⁵ A Collegium – és a collegisták – háború alatti megpróbáltatásairól lásd DÖRNYEI Sándor (szerk.): *A háború sújtotta Eötvös Collegium. Tomasz Jenő emlékére*. Budapest, Mondat Kiadó, 2004.

⁶ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 33. Jelentés.

⁷ TÓTH 2004, 24.

⁸ TÓTH 2004, 25.

⁹ KERESZTURY Dezső: Az önismeret iskolája. Emlékezés az Eötvös Collegiumra. In: uő.: *Önismeret. Esszék, tanulmányok*. H. n. [Budapest], Argumentum, 2001, 246–287, 255.

¹⁰ Teleki Géza gróf (1911–1983) geológus-geográfus, egyetemi tanár, az 1941-ben öngyilkosságot elkövető Teleki Pál miniszterelnök fia, az Ideiglenes Nemzeti Kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere (1944. december 22.–1945. november 13.), Keresztury elődje a kultusztárca élén. L. BÖLÖNY József: *Magyarország kormányai 1848–1975*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1978, 71.

megkértem, egyértelmű volt, s igen elkedvetlenítő.”¹¹ Keresztury egyébként a későbbiekben is igényelt adományokat a Collegium számára néhány amerikai szervezettől: 1948. januárban az Amerikai Külügyi Szolgálat megbízott igazgatójától, Lewis Revey-től kért anyagi támogatást szegény diákok számára. Revey (aki 1938 és 1940 között ösztöndíjasként maga is a Collegium tagja volt)¹² válaszában megüzente Kereszturynek, hogy az ügyben írt Albert Simonnak, a magyarországi American Friends Service Committe vezetőjének.¹³

Az 1945. november 4-én tartott demokratikus választások után a kiszegza Tildy Zoltán vezetésével új kormány alakult, amelyben a Nemzeti Parasztpárt megkapta a kultusztárcát. A kormányalakítási tárgyalásokon végül úgy döntöttek, hogy Keresztury Dezsőt kéri fel kultuszminiszternek,¹⁴ aki kizárólag szakemberként vállalta el a feladatot, és nem pártpolitikusként (ezt bizonyítva megmaradt a Collegium igazgatójának, és nem fogadta el a felajánlott képviselői helyet).¹⁵ A Parasztpárt vezetőségét (Veres Péter elnök, Kovács Imre főtitkár és Erdei Ferenc alelnök) segítő intézőbizottságban viszont helyet kapott, amelynek tagja volt még többek között Illyés Gyula, Jócsik Lajos, Darvas József és Szabó Pál, a régi pártelnök is.¹⁶

1945. november 15-én Kereszturyt tehát kinevezték vallás-és közoktatásügyi miniszternek.¹⁷ Ez megsokszorozta feladatait, de a róla szóló jelentéseket is. A Magyar Kommunista Párt vezetőit kezdettől fogva zavarta, hogy a Nemzeti Parasztpártnak egy olyan tagja vette át a kultusztárcát, aki nem tartozott a kommunistákkal együttműködő Erdei-csoporthoz.¹⁸ Igaz, az 1946. február 26-án

¹¹ KERESZTURY 2001. 254.

¹² NAGY Zsombor: Külföldi diákok az Eötvös Collegiumban (1895–1949). In: KÓSA László (szerk.): *Szabadon szolgál a szellem. Tanulmányok és dokumentumok a száz esztendeje alapított Eötvös József Collegium történetéből.* Budapest, Eötvös József Collegium, 1995, 83–97, 89.

¹³ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 2/6. E. Lewis Revey levele dr. Keresztury Dezsőhöz (1948. január 28.).

¹⁴ Bár 1945. november 8-án még Illyés Gyula volt a jelölt, erről lásd: HORVÁTH Julianna – SZABÓ Éva – SZÜCS László – ZALAI Katalin (szerk.): *Pártközi értekezletek. Politikai érdekegyeztetés, politikai konfrontáció 1944–1948.* Budapest, Napvilág Kiadó, 2003, 156. November 9-én azonban Tildy már úgy tájékozta Vorosilov marsallt, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság vezetőjét, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszteri tárcát Kereszturynek szánják. Lásd: i. m. 158–159.

¹⁵ KERESZTURY 2001, 258.

¹⁶ BÍRÓ Katalin: Egy parasztpárti politikus a népművészetről 1947-ben. In: *A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1988.* MÓDY György és UJVÁRY Zoltán közreműködésével szerkesztette: GAZDA László. Debrecen, Debreceni Déri Múzeum, 1990, 327–352, 328.

¹⁷ ORMÁNDI 2003, 28.

¹⁸ A párt „baloldalának” is nevezett klikket Erdei Ferenc mellett Darvas József, Sipos Gyula és Szűcs Ferenc irányította. L. HARASZTI Viktor: A Nemzeti Parasztpárt 1946. november 2–3.-i választmányi ülése és előzményei. *Levéltári Szemle* XL. évf. (1990) 3. sz., 15–36, 15.

a jugoszláv katonai misszióknak rendezett zeneestet még „nagysikerűnek” nevezte az erről szóló jelentés írója. Keresztury ezt az Eötvös Collegiumban lévő igazgatói lakásán tartotta, ahol megjelentek a „magyar politikai élet vezető egyéniségei” (Varga Béla, Nagy Ferenc, Veres Péter, Kéthly Anna, Dobi István, sőt Rákosi Mátyás is). Keresztury az előadás közben üdvözölte a küldöttséget, „és beszédében a jugoszláv–magyar barátság kimélyítését hangoztatta.” Stena Olonil ezredes válaszában hangsúlyozta, hogy Belgrád barátsággal viseltetik Magyarország iránt, de eme barátság kimélyítése attól függ, hogy „a magyar kormány milyen erővel tudja levérni a reakciós, sovinszta, irredenta erőket”.¹⁹

Minisztersége alatt Keresztury nemcsak Jugoszlávia, hanem Románia felé is nyitott. 1946. március 14-én a Magyar–Román Baráti Társaság, valamint a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság tagjaival Bukarestbe utazott, és erről az államvédelem is értesült. Ügynökük szerint már az indulásnál bajok voltak, többek között azért, mert Keresztury először nem akarta, hogy az MKP által kiküldött két hölgy is velük menjen.²⁰ A küldöttség március 15-én érkezett a román fővárosba, ahol találkoztak többek között Constantinescu propagandaminiszterrel, Victor Eftimiu íróval, a Román–Magyar Társaság elnökével és Petru Groza miniszterelnökkel.²¹ Keresztury és Zilahy Lajos író, a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság vezetője teljesen Petru Groza miniszterelnök hatása alá került. „Amikor azonban Groza komoly politikai nyilatkozatot adott a magyar–román vámunióról és a határok légmentesítéséről, akkor Keresztury mint író szerepelt és minden politikai nyilatkozattól tartózkodott. Míg Romániában voltak ez minden esetben így volt” – írta később az államvédelem embere.²² Az ügynök a hazaúttal sem volt megelégedve: kissé felháborodva számolt be arról, hogy Gyulafehérváron reggel háromtól nyolc óráig állt a magyar különvonat, mert meg kellett várni, hogy Márton Áron erdélyi püspök felkeljen, Keresztury és Zilahy ugyanis mindenáron fel akarta őt keresni. A látogatásra elkísérte őket Kállay Gyula kommunista államtitkár is, aki a vizitáció után

¹⁹ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 3. Jelentés (1946. február 26.).

²⁰ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 6. Jelentés (1946. március 30.). Nem biztos, hogy itt Keresztury személyes ellenérzéséről volt szó, a szervezés sem állt a helyzet magaslatán: a miniszter eleve csak akkor értesült a definitív utazásról, amikor a románoktól küldött különvonat már befutott Budapestre. A meghívottak listáját a Magyar–Román Társaság mutatta be Kereszturynek, aki azt „szakszempontról” felülbírált, de bírálatát nem vette mindig figyelembe a Társaság. A kiutazási engedélyeket is késve adták ki. L. GÖNYEI Antal (összeáll.): *Dokumentumok Magyarország nemzetközi kulturális kapcsolatainak történetéből (1945–1948)*. Budapest, Új Magyar Központi Levéltár, 1988, 522.

²¹ CSOBAI Lászlóné: A Magyar–Román Társaságok története 1945–1950. In: SZATMÁRI Imre (szerk.): *A Békés Megyei Múzeumok Közleményei 23*. Békéscsaba, Békés Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2002, 523–556, 534.

²² ÁBTL 3.1.5. O-9190. 6. Jelentés (1946. március 30.).

közölte Háy Gyula drámaíróval, hogy „néhány perc alatt még nem változott meg így két ember, mint ahogy Zilahy és Keresztury megváltozott a püspökkel való beszélgetés után. A püspök néhány perc alatt elfújta azt a jó benyomást a két embernél Grozával szemben, úgyhogy ennek teljesen hatása alá kerültek s szinte Groza elleni hangulat lett úrrá rajtuk. Zilahynál később mégis visszatért a szimpátia Grozával szemben, de Kereszturynál nem.”²³ Elgondolkodtató, hogy egy későbbi jelentés szerint semmi eredménye nem volt ennek az útnak, sőt „romlott a helyzet a román–magyar kulturális együttműködés terén”.²⁴ Pedig az út utáni VKM–KÜM tárcaközi értekezlet szükségesnek tartotta, hogy a békekötés után nagyobb aktivitással működjön a Magyar–Román Társaság, sőt viszonzásképpen román kultúrhét szervezéséről határoztak²⁵ (ez a következő évben meg is valósult, Petru Groza magyarországi látogatásával, de ekkor már nem Keresztury volt a kultuszminiszter).²⁶

Kereszturyval saját párttársai sem voltak maradéktalanul megelégedve. Erről tanúskodik egy 1946. február 27-i jelentés,²⁷ amely beszámol Kondor Imre parasztpárti képviselő parlamenti felszólalásáról, „melyben a kultuszminisztérium reakciós tisztviselőit támadva tulajdonképpen saját pártjának miniszterét, Kereszturyt találta el, – nem véletlenül”. A jelentés szerzője úgy vélte, ez a párt baloldalának „megmozdulása volt a jobbszárny ellen”.²⁸ Keresztury ezt szóvá is tette pártja intézőbizottságában, ahol alapos fejmosást kapott, mert a párt elégedetlen volt néhány hónapos miniszteri tevékenységével. Megmondták neki, hogy nem elég erélyes, a párt nem ezt várja tőle.²⁹

A legtöbb jelentés Keresztury és a katolikus egyház viszonyát boncolgatja. Az Eötvös Collegium igazgatója részben annak köszönhette miniszteri székét, hogy személyében konszenzus alakult ki a Parasztpárt és a koalíciós pártok vezetői, illetve Mindszenty József hercegprímás között.³⁰ (Magyarországon a vallás- és közoktatásügyi miniszter a hagyomány alapján csak katolikus személy volt, nemcsak polgári okiratai szerint, hanem kultúrájánál fogva is,

²³ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 7. Jelentés (1946. március 30.).

²⁴ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 30. Jelentés.

²⁵ GÖNYEI 1988, 524.

²⁶ CSOBAI 2002, 536–537.

²⁷ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 4. Jelentés (1946. február 27.).

²⁸ A Nemzeti Parasztpárt már 1945-ben is igen megosztott volt. A már említett Erdei-szárny (a párt „baloldala”) mellett jelentős erőt képviseltek a Kovács Imre köré tömörülő politikusok (a „jobboldaliak”). Az egymással állandó vitában álló két szárny között a pártelnök, Veres Péter próbált egységet teremteni, aki köré a párt centruma tömörült. L. HARASZTI 1990, 15.

²⁹ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 4. Jelentés (1946. február 27.).

³⁰ TÓTH 2004, 28.

a politikai államtitkár pedig mindenkor protestáns.)³¹ Mindszenty régóta ismerte Kereszturyt, ugyanis Zalaegerszezen, az alsógimnáziumban osztályfőnöke, illetve hittan- és latintanára volt.³² (Ez a kapcsolat többször is felbukkan az államvédelmi jelentésekben.)³³ Az MKP vezetői úgy vélték, hogy Keresztury a hercegprímás befolyása alá került, emiatt megegyezést hirdet az egyházzal, „azonban ezek a kompromisszumok kizárólag az egyház és nem az állam érdekeit képviselik”.³⁴ Egy 1946. március 13-án keletkezett jelentés az egyház „taktikázásáról” tudósít az új iskolai tankönyvekkel kapcsolatban. Az irat szerzője szerint a katolikus egyházi vezetők elszabotálták a régi tankönyvek bevonásáról kiadott 1945-ös rendeletet, sőt maga Mindszenty két levelet is írt Kereszturynak, amelyben tiltakozott a rendelet ellen.³⁵ Április végén már arról tájékoztatták a politikai rendőrséget, hogy „Keresztury kultuszminiszter igen erősen a hercegprímás befolyása alá került”, és az összes „egyházi vonatkozású ügyben és más ügyekben is kikéri a Prímás véleményét”.³⁶ Júniusban már arról írtak, hogy „Keresztury mindinkább eltolódik a demokratikus balszárnytól”,³⁷ olyan embereket nevez ki államtitkárnak, akik megfelelnek a püspöki karnak,³⁸ sőt a miniszter „már nem is titkolja, hogy nem akar és nem is fog fellépni az egyház ellen sem közjogi, sem iskolai ügyekben”.³⁹ Pedig Keresztury az egyházi iskolák államosításának kérdésében igyekezett tekintettel lenni a befolyásos baloldali pártokra is, de hiába készített számos kompromisszumos javaslatot, az egyik félnek sem felelt meg.⁴⁰

³¹ ORMÁNDI 2003, 27.

³² ORMÁNDI 2003, 43.

³³ Pl. ÁBTL 3.1.5. O-9190. 4. Jelentés (1946. február 27.), 8. Jelentés (1946. április 29.), 23. Jelentés (1947. április 12.), 27. Jelentés (1949. február 8.), 32. Feljegyzés.

³⁴ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 14. Jelentés (1946. június 17.). Ugyanitt írják, hogy a miniszter „azzal az indoklással, hogy nem akar kultúrharcot, minden lehető engedményt megad az egyháznak”.

³⁵ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 5. Jelentés (1946. március 13.).

³⁶ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 8. Jelentés (1946. április 29.).

³⁷ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 14. Jelentés (1946. június 17.).

³⁸ Például Nagy Miklóst vagy Bassola Zoltánt, aki maga is az Eötvös Collegium növendéke volt, majd Hóman Bálint minisztersége alatt kezdett el dolgozni a kultusztárcánál. Visszaemlékezése fontos forrás az 1930–1940-es évek vallás- és közoktatásügyi minisztériumáról, lásd BASSOLA Zoltán: *Ki voltam... Egy kultuszminisztériumi államtitkár vallomásai.* (Szerk.) JÁKI László – KARDOS József. Budapest, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, 1998. Egy későbbi jelentés szerint őt „Mindszentiék” (sic!) nevezte ki államtitkárnak. L. ÁBTL 3.1.5. O-9190. 30. Jelentés.

³⁹ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 14. Jelentés (1946. június 17.).

⁴⁰ TÓTH 2004, 30–31.

Rendkívül nehezményezte az MKP azt is, hogy 1946. július 4-én Keresztury javaslatára újból revízió alá vették a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium B-listáját. A jelentés írója ezt egyenesen „fasiszta mentőakciónak” nevezte, amely „kérdéssé teszi a B-lista sikerét.”⁴¹ Egy héttel később a miniszter „akadémikusodása és közbelépése” miatt a B-lista még mindig holtponton volt, mert „Keresztury a Kisgazda Párt reakciós fasiszta mentőakcióját” támogatta.⁴²

Szintén júliusban történt, hogy orosz kiállítás nyílt a Nemzeti Múzeumban. Egy július 20-i jelentés szerint ennek „siralmas rendezése” és a kiállításon mondott „szerencsétlen Keresztury-beszéd” hozzájárult az orosz–magyar kulturális viszony romlásához.⁴³ Ugyanez a jelentés említi, hogy este Keresztury Eötvös collegiumbeli lakásán egy kis fogadást rendezett az oroszok tiszteletére, ám a szovjet kultúrkielöltés a miniszter iránti bizalmatlanság kifejezésekképpen egy órát késett, ráadásul a tea során Kereszturyné azt a kijelentést tette, hogy „nem kell ezekkel tárgyalni, inni kell adni és kész”. Az ügynök szerint tehát a teázás „elég fagyos hangulatban zajlott le”, továbbá „szerencsétlen és elhibázott volt Kereszturynak az a ténykedése is, mellyel először előadást tartott Arany és az angolok címen és csak aztán rendezte meg a Puskin ünnepséget”.⁴⁴ Egy július 23-i jelentés is említést tett arról, hogy Keresztury Bassola Zoltán kultuszállamtitkárral akadályokat gördített a magyar–szovjet kapcsolatok elé.⁴⁵ Ennek ellentmond, hogy Keresztury 1946. július 4-én levelet írt Kaftanovnak, a Szovjetunió felsőoktatási miniszterének, hogy tegye lehetővé magyar ösztöndíjasok kutatását országában, emellett javaslatot tett Magyar Intézet alapítására is „a Szovjetunió valamelyik nagyobb egyeteme mellett”,⁴⁶ sőt azt is írta, hogy ha orosz pedagógusok érkeznének Magyarországra a hazai orosz nyelvtanítás elősegítésére, akkor őket szívesen vendégül látná az Eötvös Collegiumban, „amelynek ifjúsága a legprogresszívebb elveket vallja”.⁴⁷

Ki kell még térnünk Keresztury és a Nemzeti Parasztpárt kommunistabarát vezetőségének viszonyára, mert ez döntő mértékben járult hozzá lemondásához. Egy 1946. augusztus 21-i jelentés megállapítja, hogy Keresztury kivétel nélkül mindig a Parasztpárt jobboldalát támogatta szavazatával a politikai bizottsági ülésen, továbbá baráti körben Erdei Ferencet hazaárulónak, a Györffy-kollégistákat

⁴¹ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 15. Jelentés (1946. július 5.).

⁴² ÁBTL 3.1.5. O-9190. 16. Jelentés (1946. június 12.).

⁴³ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 17. Jelentés (1946. július 20.).

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 18. Jelentés (1946. július 23.).

⁴⁶ GÖNYEI 1988, 210.

⁴⁷ GÖNYEI 1988, 211.

pedig „apagyilkos janicsároknak” nevezte. Az ügynök szerint Keresztury Illyés Gyula és Farkas Ferenc⁴⁸ irányítása alatt áll.⁴⁹

1946 nyarára kieleződött a Parasztpárton belüli hatalmi harc. A helyi szervezetekben a parasztok úgy érezték, a párt nem képviseli elég következetesen érdekeiket, szerintük az ipari munkások életszínvonala magasabb volt a parasztságénál. S mivel ezt a gyámoltalan, a Kommunista Pártnak ellentmondani nem merő politikának tulajdonították, 1946 őszére a munkáspártokkal szorosan együttműködő Erdei-vonal helyzete jelentősen megrendült, és ezzel párhuzamosan a Kovács Imre-féle szárny megerősödött, többek között azért, mert a centrum jelentős része hozzájuk csatlakozott.⁵⁰ 1946 augusztusában Illyés Gyula, Farkas Ferenc, Kovács Imre és Keresztury Dezső memorandumot intézett Veres Péter pártelnökhöz.⁵¹ Ennek az volt a lényege, hogy a párt kommunistabarát tagjait távolítsák el a vezetőségből. Az erről jelentő ügynök szerint azt követelték, hogy Erdei vonuljon vissza, mandátumát és alelnöki tisztét megtartva, de azzal a feltétellel, hogy nem fog nyilvános helyen szerepelni és újságba írni. Haraszti Viktorral értünk egyet, aki idézett tanulmányában felhívja a figyelmet arra, hogy a memorandum szerzői nyíltan nem vállalhatták az Erdei (és Darvas József) elleni támadást, mert kizárásuk pártszakadást idézhetett volna elő, ezért az ügynök eme állítását valótlannak kell tekintenünk. Az viszont igaz, hogy Kovács Imre és hívei (így Keresztury is) követelték az Erdei-szárny másodvonalbeli embereinek (Szűcs Ferenc, Sipos Gyula és Medve Zsigmond) kizárását.⁵² Veres Péter a döntést egymagában nem vállalta, ezért a párt parlamenti képviselőivel közös vezetőségi ülés összehívását indítványozta.

Szeptember 3–4-én össze is gyűltek a Nemzeti Parasztpárt vezetői, hogy úrrá legyenek a válságon. Itt Kovács Imre, Farkas Ferenc, Keresztury Dezső és Illyés Gyula egységesen kiállt a memorandum mellett,⁵³ követelték a három Győrffy-kollégista kizárását, többek között azért, mert többen arra gyanakodtak, hogy információkat szolgáltathatnak a Kommunista Párt vezetőinek. A gyanú nem volt

⁴⁸ Illyés Gyula és Farkas Ferenc már 1939-es alapítása óta fontos tagjai voltak a Parasztpártnak, egyikük sem támogatta a kommunistákkal szimpatizáló szárnyat.

⁴⁹ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 19. Jelentés (1946. augusztus 21.).

⁵⁰ HARASZTI 1990, 18.

⁵¹ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 31. Jelentés és HARASZTI 1990, 18.

⁵² HARASZTI 1990, 18–19. Az említett három politikus egyébként a népi kollégiumi mozgalom úttörőit összefogó Győrffy Kollégium tagja volt, akikkel szemben többeknek is ellenérzése volt. Gém Ferenc ezt így fogalmazta meg: „A Győrffy kollégistákkal szemben azért voltak sokszor aggályaink, mert ők Veres Péterrel szemben sokszor Rákosinak adtak igazat” (HARASZTI 1990, 19).

⁵³ Bár az ügynök szerint Keresztury eleinte próbálta tagadni azt, hogy köze lenne a dologhoz. L. ÁBTL 3.1.5. O-9190. 31. Jelentés.

alaptalan: Farkas Vladimir visszaemlékezése szerint⁵⁴ a Belügyminisztérium Államvédelmi Osztálya (ÁVO) már 1946-ban lehallgatta a magyar politikai közélet jobboldalinak minősített vezetőinek telefonjait, és így akár Kovács Imre is sokszor olyan információkat hallhatott vissza, amelyeket csak bizalmasan közölt. Törvényszerű, ha a magukat kommunistabarátnak vallókra terelődött a gyanú.⁵⁵ A három Győrffy-kollégistát végül kiszavazták a politikai bizottságból, de a fő kérdés, a Kommunista Párthoz való viszony tisztázatlan maradt.⁵⁶ Ennek végleges rendezését a november 2–3-i nagyválasztmányra halasztották.

November 2-án meg is kezdődött a Nemzeti Parasztpárt II. nagyválasztmányi ülése. Veres Péter pártelnök fő célja a pártszakadás elkerülése, az egység megőrzése volt.⁵⁷ A szakadás valóban a levegőben lógott, és nemcsak azért, mert egyre szélesedett az Erdei- és a Kovács-tábor közti szakadék. A Parasztpártról jelentő ügynök szerint Kovács Imre még augusztusban úgy adott nyomatékot követeléseinek, hogy közölte Veressel: a Kisgazdapárt felajánlotta neki a főtitkárságot, ezért kész híveivel átigazolni. Az ügynök szerint viszont a Parasztpárt tagjai ezt nem tartották reálisnak, úgy vélték, hogy legfeljebb Kovács, Illyés, Farkas és Keresztury hagyná el a pártot, és előbb gondolnának egy új szerveződés alakítására, mint arra, hogy egységesen átmennek az FKGP-hez, ugyanis ott Farkas „sokkal kisebb esélyekkel indulna”, Keresztury és Illyés pedig „politikailag színtelen, tömegnélküli emberek”.⁵⁸ Jelen keretek között nincs lehetőségünk annak a kiderítésére, hogy mennyire volt igaz Kovács Imre „fenyegetése”, mindenesetre ez egy figyelemre méltó adalék az NPP belső életének feltárásához.

A pártelnök taktikázásának hála a küldöttek (akik eleve tisztelték és megbecsülték őt) egységesen kiálltak mellette, így sikerült elkerülni a pártszakadást, és elfogadni Veres Péter javaslatát az új Politikai Bizottság tagjairól.⁵⁹ Ugyanakkor a két szárny álláspontja nem került közelebb egymáshoz, és a párt elmulasztotta utolsó lehetőségét önálló arculatú politika vitelére, amely a Veres képviselte közelebbi megoldáshoz állhatott volna közel.⁶⁰

⁵⁴ FARKAS Vladimir: *Nincs mentség. Az ÁVH alezredese voltam.* Budapest, Interart Stúdió, 1990, 109–110.

⁵⁵ HARASZTI 1990, 19. Egy példa arra, hogy Kovács Imrééknek volt okuk gyanakodni: HARASZTI 1990, 35. (54. lábjegyzet).

⁵⁶ HARASZTI 1990, 20.

⁵⁷ HARASZTI 1990, 24.

⁵⁸ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 31. Jelentés.

⁵⁹ HARASZTI 1990, 31.

⁶⁰ A pártjában köztisztületnek – sőt, szeretetnek – örvendő Veres megítélése egyébként korántsem volt egységes a magyar szellemi és politikai életben. Bár kétségtelenül népszerű politikus volt, a széles látókörű Bassola Zoltán kultuszminisztériumi államtitkár így vélekedett róla: „Írónak tekinthető, de nem oly tehetségesnek, amilyenek a varázslatába esett íróársak és értelmiségiek

Az augusztusban kezdődő és novemberben tetőző parasztpárti válság egyértelművé tette, hogy a párt jelentős politikusainak egy része a jövőben sem kíván szorosan együttműködni a kommunistákkal. Ezen politikusok egyike volt Keresztury Dezső, akit már 1946 tavasza óta támadott a baloldali sajtó egyházpolitikája miatt. Végül is ez volt az a kérdés, amely lemondásához vezetett.⁶¹ Az Eötvös Collegium igazgatója már nyáron tervezte, hogy elhagyja a minisztériumot. 1946. július 10-én Erdei Ferenc tájékoztatta a Nemzeti Parasztpárt Elnöki Tanácsát a pártközi tárgyalásokról, amelynek eredményeképpen személycserét kezdeményeztek több minisztériumban, így a kultusztárcánál is. Erdei a tájékoztatót követő vitában felvetette, hogy Darvas Józsefet tartaná a legalkalmasabbnak a kultuszminiszteri posztra, de mivel nem katolikus, nem biztos, hogy a többi párt ezt támogatná. Az Elnöki Tanács végül úgy határozott, hogy Darvast ajánlja kultuszminiszternek.⁶² Ám mégsem történt változás, Nagy Ferenc kisgazda miniszterelnök a hagyományoknak megfelelően katolikus minisztert akart a VKM élére, a kultusztárca ügye a nagyválasztmányi ülés utánra halasztódott.

A Baloldali Blokk folytatta Keresztury elleni támadásait, elutasították kompromisszumos javaslatát, és követelték a vallásoktatás fakultatívvá tételét, majd pedig az egyházi iskolák államosítását. Keresztury az egyházak hagyományos értékekkel rendelkező elemi iskoláit, kollégiumait, gimnáziumait, felsőoktatási intézményeit a magyar közoktatás oszlopainak tartotta, így nem támogathatta ezeket az elképzeléseket.⁶³ A személyét ért támadások, valamint a mozgásterét elvesztő Nemzeti Parasztpárt tehetetlensége miatt végül októberben lemondott. Ezt Veres Péter jelentette be a november 5-i pártközi értekezleten.⁶⁴ Ám pártja nem tudott előállni olyan új jelölttel, aki katolikus volt. Nagy Ferenc ezúttal is azt nyilatkozta, hogy nem szeretné megsérteni azzal a katolikusokat, hogy protestánst nevez ki a VKM élére, már csak azért sem, mert református a köztársasági elnök, és ő, a miniszterelnök is. Rákosi Mátyás

---

látják. [...] Fajtájának, a parasztságnak érdekeit lenne hívátva szolgálni. De annyi gyűlölet fűti a régi, »úri« világgal szemben, hogy ez kiszorítja szívéből az önfeláldozó szeretetet saját népe iránt. Önző és opportunistá. [...] Megfoghatatlan és érthetetlen számomra, hogy ennek az alattomos, sunyi, kapzsi parasztnak a kígyóbűvöletébe olyan írók is beleestek a pártszerveződések időszakában, mint Illyés Gyula, Németh László, Keresztury Dezső, s nyomukban értelmiségi vezetőrétegünk legjobbjai, mint pl. Bibó István. Hát nem vették észre ezek a vajt fülű, tehetséges és nagyműveltségű emberek, hogy minden hamisan cseng ennek a bohócnak a szájából? Hogy az a rengeteg olvasmány, amin keresztülragta magát, nem vált benne tudássá, élettapasztalattal egybeamalgámozódva meg bölcsességgé?" In: BASSOLA 1998, 361–362.

⁶¹ TÓTH 2004, 30.

⁶² Pártközi értekezletek 2003, 247.

⁶³ ORMÁNDI 2003, 42.

⁶⁴ Pártközi értekezletek 2003, 327.

miniszterelnök-helyettes úgy vélte, hogy a magyar demokráciának be kell bizonyítania, hogy előrébb tart, mint az elbukott „reakciós” rendszer, és ezt megtehetné azzal, hogy a tradíció ellenére protestáns minisztert választ: „Tovább a fejünket nem lehet a homokba dugni, és ahhoz, hogy valami változzék, egészen jó módszer, hogy protestáns legyen a kultuszminiszter, mert úgy látszik, a katolikus kultuszminiszterekkel, akikkel eddig kísérleteztünk, eddig igen szerencsétlen eredményeket értünk el.”⁶⁵ Majd azzal vádolta Kereszturyt, hogy amikor „közölték velem, hogy el kell mennie, akkor reakciós támadásba ment át”, de az MKP hallgatott a „pártközi béke érdekében”. Rákosi kijelentette, hogy „feltétlenül figyelmeztetni kell Kereszturyt, hogy legyen diszkrét, ahogyan egy bukott miniszterhez illik”, de még hozzátette azt is, hogy az „összes haverjait kinevezi most címzetes és mindenféle tanárokká”.⁶⁶ Végül a képviselők meggyeztek abban, hogy elhalasztják a kérdést, Varga Béla, a Nemzetgyűlés elnöke kijelentette, hogy a kultuszminisztérium „konstrukciója úgy volt felépítve, hogy egy protestáns államtitkár volt, és katolikus kultuszminiszter. A pártközi konferencia tehát úgy határoz, hogy teljes szilenciumot rendelünk el a kultuszminiszter-kérdésre, amíg a politikai bizottságok ebben nem határoznak.”⁶⁷

Másnap az NPP politikai bizottsági ülésén hatalmas viták folytak a kultusz-tárcával kapcsolatban. Végül szavazásra került Keresztury minisztersége, és a többség a lemondása mellett tette le voksát, ám az államvédelem tudomása szerint „Kovács Imre és emberei Keresztury mellett szavaztak”. Ezután Veres bejelentette, hogy az előző napi pártértekezleten felvetették az új kultuszminiszter személyét, illetve egy esetleges tárcacserét is, de a kérdés végleges eldöntéséig úgy határoztak, hogy Keresztury maradjon meg a VKM fejének.⁶⁸ Keresztury hiába írta meg a szavazás után lemondólevelét, utód hiányában még több mint négy hónapig kellett irányítania a minisztériumot, míg azt 1947. március 14-én át nem vette tőle a kommunistákkal együttműködő Ortutay Gyula, aki ugyan katolikus volt, de ez nem akadályozta meg abban, hogy teljesítse a kommunisták akarátát: minisztersége alatt fakultatívvá tették a hitoktatást, majd államosították az egyházi iskolákat.⁶⁹

Keresztury megfigyelése folytatódott lemondása után is, igaz, kevésbé intenzíven. 1948 nyarától (miután lemondott az Eötvös Collegium igazgatói posztjáról) az Akadémiai Könyvtár főkönyvtárnoka lett, ezért feleségével beköltözött

⁶⁵ Pártközi értekezletek 2003, 328.

⁶⁶ Pártközi értekezletek 2003, 329.

⁶⁷ Pártközi értekezletek 2003, 330.

⁶⁸ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 21. Jelentés (1946. november 6.).

⁶⁹ ROMSICS Ignác: *Magyarország története a XX. században*. Budapest, Osiris Kiadó, 2005, 326.

új szolgálati lakásába. Egy 1948. szeptember 20-ra keltezett jelentés szerint itt ötszobás modern luxuslakást kezdtek el építeni neki, amely „állítólag” 80 000 Ft-ot emésztett fel, de „előreláthatólag további súlyos ezrekbe fog kerülni, mert Keresztury állandóan bontat, újból épített stb.”, ráadásul eltúri, hogy az MTA alkalmazottaitól „kegyelmi” titlust kap.⁷⁰ Nem tudunk róla, hogy lett-e bármilyen hatása ennek a rosszindulatú pletykának.

Nem lett következménye annak sem, hogy Keresztury – egy 1949. február 8-i jelentés⁷¹ szerint – szerepelt az 1948. december 26-án letartóztatott Mindszenty hercegprímás kormánylistáján.⁷² 1949. augusztus 10-én arról jelentettek, hogy Bassola Zoltán (akit addigra már eltávolítottak a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumból) állandó kapcsolatot tart fenn a volt miniszterrel, ezenkívül „régii Eötvös kollegistákkal jön össze”.⁷³

1949 után már alig vannak jelentések Kereszturyról, a politikai rendőrség már csak minimálisan foglalkozott vele. Nem is volt szükség komolyabb megfigyelésre, hiszen Rákosiék elérték céljukat: előbb a kultuszminisztérium, majd az Eötvös Collegium éléről sikerült eltávolítaniuk.⁷⁴ A Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága 1956. szeptember 18-án lezárta dossziéját, mert bár az 1946–1949-es hálózati anyag „kétségtelenül” igazolta Keresztury jobboldali beállítottságát, „konkrét ellenséges tevékenységét bizonyító, vagy alapos gyanúra okot adó adatok” nem voltak a politikai rendőrség birtokában. Mindenesetre az ügyel foglalkozó nyomozók javasolták, hogy a „Polgár” fedőnevű ügynökön keresztül időnként vessék hálózati ellenőrzés alá a volt minisztert.⁷⁵

A történetnek azonban még nincs vége. 1962-ben a Művelődésügyi Minisztérium az Országos Széchényi Könyvtár egyik főosztályvezetőjévé kívánta kinevezni Kereszturyt (1950 óta dolgozott ott). Július 12-én a elügyminisztérium II/11. Osztályának vezetője, Ács Ferenc rendőrezredes adatokat kért Hollós Ervin alezredestől, a BM II/5. Osztály vezetőjétől, hogy van-e terhelő adatuk

⁷⁰ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 24. Jelentés (1948. szeptember 20.).

⁷¹ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 27. Jelentés (1949. február 8.).

⁷² A bíboros elleni koncepciók perben – többek között – azzal vádolták Mindszentyt, hogy Habsburg Ottót akarta királlyá tenni, és egy új kormányt akart hatalomra juttatni. Lásd: *Mindszenty József a népbírósg előtt*. A bevezetőt írta és Mindszenty „Emlékirataiból” összeállította: BÉKÉS Gellért. Budapest, Pannon Kiadó, 1989, 62.

⁷³ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 29. Jelentés (1949. augusztus 10.).

⁷⁴ Keresztury távozásával a Collegium, mint szabad szellemű, kritikai jellegű tudományos intézmény gyakorlatilag megszűnt létezni (TÓTH 2004, 27). Ám a kommunistákkal együttműködő új igazgatót, Lutter Tibort is megfigyelte az államvédelem, sőt intenzívebben foglalkoztak vele, mint Kereszturyval, lásd: PÁL Zoltán: Lutter Tibor államvédelmi megfigyelése. *Betekintő* 15. évf. (2010) 3. sz. (Digitális formában: <http://www.betekinto.hu/Default.aspx?ciklid=167>, 2010. december 20.)

⁷⁵ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 39. Javaslat (1956. szeptember 18.).

Kereszturyra, aki részt vett az 1956-os „ellenforradalomban”.⁷⁶ Augusztus 15-re a BM II/5-e alosztálya elkészítette jelentését, amely megállapította, hogy Keresztury valóban részt vett az 1956-os eseményekben, 1956. november 2-án ugyanis beválasztották az Írószövetség elnökségébe,⁷⁷ majd a forradalom levere után részt vett a Magyar Értelmiség Forradalmi Tanácsának néhány ülésén, emellett tagja volt az OSZK Forradalmi Bizottságának is.⁷⁸ A jelentés végül azt állapította meg, hogy „számos ellenforradalmi funkciója” ellenére Keresztury nem volt „tevéleges támogatója [...] az ellenforradalomnak”, viszont pozitívan vélekedtek róla párt- és szakmai vezetői, ezért gyakorlatilag engedélyezték a ki-nevezését.⁷⁹

A politikai rendőrség elsősorban 1946 és 1947 között (tehát minisztersége alatt) foglalkozott Keresztury Dezső személyével, ez igazolni látszik azt, hogy a hatalom lévőket elsősorban mint kultuszminiszter foglalkoztatta személye, nem pedig mint az Eötvös Collegium igazgatója. A róla szóló jelentésekben azonban többször felbukkan a Collegium, illetve feltűnnek egykori collegisták is, tehát a róla nyitott személyi dosszié valamennyire mégis hozzájárul ahhoz, hogy tisztában láthassuk az Eötvös Collegium 1945 utáni történetét.

⁷⁶ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 42. (1962. július 12.)

⁷⁷ TÓTH 2004, 34.

⁷⁸ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 44. Jelentés (1962. augusztus 15.). Keresztury emellett tagja volt az október 31-én újjáalakuló Nemzeti Parasztpárt (mely Illyés Gyula javaslatára felvette a Petőfi Párt nevet) irányító testületének is, mely gyakorlatilag csak néhány napig működött, a szovjet megszállás után felfüggesztette tevékenységét (TÓTH 2004, 33–34.). Az 1962-es jelentés nem foglalkozott a népiek ezen szervezkedésével.

⁷⁹ ÁBTL 3.1.5. O-9190. 44. Jelentés (1962. augusztus 15.).

Tartalomjegyzék

<i>Laudationes externorum</i>	9
René Roudaut	11
François Laquièze	14
Monique Canto-Sperber	15
Salvatore Ettore	16
Andrea Ferrara	18
Chiara Faraggiana di Sarzana	21
P. J. Rhodes	23
Herwig Maehler	24
Chris Carey	26
Mike Edwards	28
Shawn Gillen	29
Nikolaus Hamm	32
Elisabeth Kornfeind	34
Leonore Peer	36
Christian Gastgeber	38
Hermann Harrauer	42
Herbert Bannert	45
Jana Grusková	46
Christine Glaßner	47
August Stahl	48
Javier Pérez Bazo	50
Alicia Gómez-Navarro	52
 <i>Laudationes Hungarorum</i>	 57
Réthy Miklós	59
Hoffmann Rózsa	61
Dux László	65
Mezey Barna	67
Szepessy Tibor	70
Hiller István	73
Keszei Ernő	74
Dezső Tamás	76
Kozma László	77

Soós Anna	79
Pintér Károly	82
Kátai Zoltán	84
Körmendy Mariann	85
Karsai György.....	87
Kincses János	90
<i>Rectores</i>	93
Conspectus	95
Gerevich Tibor: Az Eötvös Collegium története – Bartoniek Géza (1854–1930)	96
Kiss Jenő: Gombocz Zoltán életéről és munkásságáról	103
Markó Veronika: Szabó Miklós	113
Nagy János: Keresztury Dezső	126
Pál Zoltán: Lutter Tibor	132
Szijártó István: A világra nyitott ablak	136
Vekerdy József	145
Bertényi Iván: Igazgatói működésem az Eötvös József Collegiumban (1993–1996) . . .	147
Bollók János.....	149
Takács László	154
<i>Historica • Res gestae</i>	161
Gángó Gábor: Eötvös József és barátai egyetemi éveiről, különös tekintettel a politikatudományi képzésre	163
Garai Imre: A magyar középiskolai tanári szakma kialakulása	176
Tóth Magdolna: „A budai parti ígéretföldje”	203
Kovácsik Antal: Az Eötvös Collegium Ménesi úti épületének felavatása a korabeli sajtó tükrében	211
Markó Veronika: Hogyan lett az Eötvös József Collegium könyvtárából az Irodalomtudományi Intézet Eötvös Könyvtára?	220
Szójka Emese: Fülep Lajos néprajzi gyűjteménye	236
Kucsman Árpád: Kémikusok a régi Eötvös Collegiumban	272
Győri Róbert: A múlttal való tudományos leszámolás – Eötvös collegista geográfusok az 1950-es években	288
Czifrusz Márton: Helyek és pozíciók újraírása – Wallner Ernő, Lettrich Edit és a hazai szociálgeográfiai iskola viszonya Mendöl Tibor örökségéhez	312
Tóth Károly: Művészettörténészek az Eötvös Collegiumban (1896–1950).....	328
Ritoók Zsigmond: Klasszika-filológia az Eötvös Collegiumban.....	345
Kucsman Árpád – Liptay György: Eötvös-kollégisták a Fasori Gimnázium tanári karában	348
Kapitány Adrienn: Az 1950-es évek a Kollégium történetében.....	365

Marafkó László: Nagyhatalmak ugratása, avagy groteszk lapok az Eötvös Kollégium félmúltjából	378
Dénes Iván Zoltán: Diákmozgalom Budapesten 1969-ben	383
Bakos István: Emlékeim a kollégista Kilencekről	401
ifj. Arató György: „Szabadság a jelszavunk” Március 15-e az Eötvös Kollégiumban, 1955–1984	410
Szabics Imre: Az Eötvös József Collegium és az École Normale Supérieure	419
Nemes Tibor: Az Eötvös Collegium és az École Normale Supérieure közötti közvetlen kapcsolatok újraélesztése a 80-as években	428
Bubnó Hedvig: Összefoglaló a collegiumi spanyol nyelvoktatásról, 1992–2010	432
<i>Historica • Magistri</i>	435
Korompay H. János: Horváth János és az Eötvös Collegium	437
Móser Zoltán: Ha a szellem napvilága ragyog	456
Farkas Zoltán et alii: Czebe Gyula élete dokumentumokban	463
Szakály Sándor: Szurmay Lajos, tábornok az Eötvös Collegiumból	553
Szávai János: Gyergyai Albert és az Eötvös Collegium	563
Ress Imre: Hugo Kleinmayr és a germanisztikai oktatás megalapozása az Eötvös Collegiumban	570
Kiss Jenő: Zsirai Miklós	579
Keszthelyi Lajos: Bay Zoltán	596
Pál Zoltán: Keresztury Dezső igazgatósága az állambiztonsági megfigyelések tükrében	599
Keszthelyi Lajos: Faragó Péter	612
Farkas Zoltán: Gyóni Mátyás	617
Papp István: Kettős ügynök – Nagy Péter, Szabó Dezső és az állambiztonság	625
Balogh Elemér: Szász Imre versus Brusznay Árpád	638
Bottyán Gergely: Antal László és a mai magyar nyelvtudomány	643
Dörnyei Sándor: Emlékezés Tomasz úrra	648
Ifj. Tomasz Jenő: Tomasz úr és az Eötvös Collegium	653
<i>Memorabilia</i>	683
„Felújítani azt, ami érdemes” – Beszélgetés Elekfi Lászlóval	685
Tóth Gábor: Az idő sodrában	709
Lekli Béla: Az Eötvös Kollégium az 1956 utáni években	836
Gereben Ferenc: Egyetemi évek (1962–1967)	838
Kósa László: Az Eötvös Kollégiumban éltem én is (1963–1967)	861
Bakos István: Az Eötvös Kollégium autonómiatörekvései és Baráti Körének megalakítása	889
Galántai Ambrus: Szubjektív történelem	899

Studia Germanica 923

Balázs Sára: "Freiwillig dient der Geist":

Germanistik in der Veranstaltungsreihe des Lustrum Saeculare Collegii 925

Eve-Marie Kallen: Dezső Keresztury als Kulturvermittler und Pädagoge

und das Eötvös-Collegium 928

August Stahl: „Schlussstück”. Rilkes Sicht und Deutung des Todes 944

Frank Baron: Die Entstehung des Faust-Mythos im 16. Jahrhundert 962

Christine Glaßner: Zur handschriftlichen Überlieferung der Visiones Georgii 967

András F. Balogh: Schlacht der Stereotype in der Vngrischen

Schlacht des Jacob Vogel 975

Ilona Feld-Knapp Cathedra Magistrorum – Lehrerforschung.

Lehrer-Denken und Lehrer-Wissen 982

Géza Horváth: Elmar Tophoven, der Begründer des Europäischen

Übersetzer-Kollegiums 997

Anita Czeglédy: „Schutzmarke: der Steg.”

Interkulturalitätin Márton Kalász' Lyrik 1006

Studia Slavica 1021

Katalin Kroó: Slawistik in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1023

Urs Heftrich: Lew Tolstoi und Anton Tschechow: Zum Doppeljubiläum 2010 1025

Bettina Kaibach: Raum für Nostalgie: Steppe und Prärie in Anton Čechovs Step'

und Willa Cathers My Ántonia 1032

Wolf Schmid: Eventfulness and Context 1052

Studia Classica 1065

Tamás Mészáros: Klassische Philologie in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1067

Mike Edwards: The Application of Criticism to Textual Criticism 1069

Herwig Maehler: Pindar und die Tyrannen 1076

P. J. Rhodes: The Erxadieis inscription 1084

Artes 1093

Teleki Pál, a Collegium kurátora (1920–1941) 1095

Epikus és komikus collegiumi enumeráció 1935-ből – Közreadja: Takács László 1100

Farkas Zsuzsa: Fotótörténeti adalékok az Eötvös Collegium archív fotóiról 1119

Sütle Ágnes Katalin: Az Eötvös Collegium épülete 1137

Havas László: Hadrianus mint Pseudo-Alexandros? 1146

Sántháné Gedeon Mária: Kultúraközi kommunikáció: magyarságkép az angol mint lingua franca tükrében	1156
Csuday Csaba: Az irodalom: „negatívan élni”	1161
Szlukevényi Katalin: Kollégisták, költők, korszakok: szépirodalmi hagyományok az Eötvös Collegiumban	1165
<i>Membra et alumni</i>	1179
<i>Pro patria defuncti</i>	1211
Tartalomjegyzék	1215
Appendix – Mellékletek jegyzéke	1221

Kedves Olvasó!

Önre gondoltunk, amikor a könyv előkészítésén munkálkodtunk. Kapcsolatunkat szorosabbra fűzhetjük, ha belép a *TypoKlubba*, ahonnan értesülhet új kiadványainkról, akcióinkról, programjainkról, és amelyet a www.tygotex.hu címen érhet el. Honlapunkon megismerkedhet kínálatunkkal is, egyes könyveinknél pedig új fejezeteket, bibliográfiát, hivatkozásokat találhat, illetve az esetlegesen előforduló hibák jegyzékét is letöltheti.

Kiadványaink egy része e-könyvként (is) kapható:

www.interkonyv.hu

Észrevételeiket a velemeney@tygotex.hu e-mail címen várjuk.

Kiadja az Eötvös Collegium és a Typotex Kiadó, az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: dr. Horváth László – Votisky Zsuzsa

Tördelte: Vidumánszki László

A borítót tervezte: Tóth Norbert

Terjedelem: 85,6 (A/5) ív

Nyomta és kötötte: Séd Nyomda, Szekszárd

Felelős vezető: Katona Szilvia